

# MENNYYT

Jukka Rantala, Riia Palmqvist, Marko van den Berg  
Mats Minnhagen (kuvitus)

Alakoulun historian Mennyt-sarja rakentuu opettajan kirjan, oppilaan kirjan ja oppilaan taitojen vihkon muodostamasta kokonaisuudesta siten, että kullakin niistä on oma tehtävänsä historiallisen ajattelun opettamisessa ja opiskelussa. Oppilaan materiaali koostuu kolmesta niteestä, joita voi käyttää alakoulun historian opetuksessa vuosiluokilla 4-6. Yhden oppilaan kirjan sisältö on suunniteltu kattamaan yhden vuosiviikkotunnin laajuinen opetus.

## Sarjan kuvaus

*Mennyt*-sarjassa **keskitytään historian taitojen opiskeluun**. Sisältöjä on karsittu vuoden 2016 opetussuunnitelman perusteiden edellyttämällä tavalla. Kutakin historian sisältöaluetta käytetään kirjassa jonkin tietyn historian taidon opiskeluun. Näin sisältötiedot yhdistyvät luontevasti historiallisen ajattelun oppimiseen.

*Mennyt*-sarjassa on kahdenlaisia tekstejä. **Asiatekstit** perustuvat historian tutkijoiden näkemyksiin siitä, millaista entisajan elämä on ollut. **Eläytyvät kertomukset** puolestaan pyrkivät kuvaamaan, millä tavoin ihmiset kokivat oman aikansa tapahtumat. **Realistinen piirroskuvitus** muodostaa tarkkaan harkitun kokonaisuuden, joka ohjaa oppilasta eläytymään entisajan ihmisten elämään.

*Mennyt*-sarja ohjaa ymmärtämään historiatiedon tulkinnallisuutta tarkastelemalla menneisyyden ilmiöitä **eri näkökulmista**.

*Mennyt* antaa välineitä ymmärtää entisaikojen ihmisten toimia ja opettaa tällä tavoin myös nykypäivän **kriittiseen kansalaisuuteen** kuuluvia taitoja.



# MENNYT



## Avainsisällöt ja yhteys opetussuunnitelman perusteisiin

### Mennyt I

#### Aloituskakso

1. Mitä historia on?
2. Ötzi - Alppien jäämies
3. Ötzin kuoleman syy selviää
4. Tietoa kivikauden ihmisen elämästä
5. Väestö, teknologia ja käsitys maailmasta

**S1** Esihistoriallinen aika ja sivilisaation synty: Perehdytään ihmisen elämiseen pienissä populaatioissa ja metsästyskulttuuriin sekä maanviljelykulttuurin murrokseen ja sivilisaation syntyyn.

#### Egypti

6. Maanviljely alkaa ilmaston muuttuessa
7. Valtiot syntyvät maanviljelyn seurauksena
8. Faraon valtakunnassa jokaisella on oma tehtävänsä
9. Uskonto näkyy kaikessa
10. Tiede kehittyy korkeakulttuurissa
11. Tietoa muinaisesta Egyptistä
12. Väestö, teknologia ja käsitys maailmasta

**S1** Esihistoriallinen aika ja sivilisaation synty: Perehdytään ihmisen elämiseen pienissä populaatioissa ja metsästyskulttuuriin sekä maanviljelykulttuurin murrokseen ja sivilisaation syntyyn.

#### Kreikka

13. Sivistyksemme juuret ovat antiikin Kreikassa
14. Kansalaiset päättävät Ateenan asioista
15. Kansalaisilla on oikeuksia ja velvollisuuksia
16. Köyhillä on samat oikeudet kuin rikkailla
17. Metoikit ovat muualta Ateenaan muuttaneita
18. Ateena ei tule toimeen ilman orjia
19. Tietoa antiikin Ateenasta
20. Väestö, teknologia ja käsitys maailmasta

**S2** Vanha aika ja antiikin perintö: Paneudutaan demokratian orastukseen Kreikassa ja roomalaiseen yhteiskuntaan. Aikakautta tarkastellaan lisäksi Pohjolan asuttamisen näkökulmasta.

# MENNYT

## Mennyt II

### Rooma

1. Rooman valtakunnan nousu
2. Patriisit nauttivat Rooman rikkauksista
3. Orjat ovat isännän omaisuutta
4. Plebeijit täyttävät Rooman kadut
5. Elämää valtakunnan laidalla
6. Rooman valtakunnan tuho
7. Germaanien erilainen elämäntapa
8. Pohjolan asuttaminen
9. Väestö, teknologia ja käsitys maailmasta

**S2** Vanha aika ja antiikin perintö: Paneudutaan demokratian orastukseen Kreikassa ja roomalaiseen yhteiskuntaan. Aikakautta tarkastellaan lisäksi Pohjolan asuttamisen näkökulmasta.

### Keskiaika

10. Läänityslaitos kuuluu keskiaikaan
11. Kristinusko näkyy kaikessa
12. Elämää keskiajan kaupungissa
13. Sääty määrää työn ja koulutuksen
14. Kristittyjen ja arabien kulttuurit eroavat toisistaan
15. Suomi Ruotsin yhteyteen
16. Väestö, teknologia ja käsitys maailmasta

**S3** Keskiaika: Perehdytään keskiaikaiseen maailmankuvaan sekä idän ja lännen kulttuurisiin yhtäläisyyksiin ja eroavaisuuksiin ja niiden vaikutuksiin eri ihmisryhmille. Käsitellään Suomen siirtyminen historialliseen aikaan ja Ruotsin yhteyteen.

## Mennyt III

**S4** Uuden ajan murrosvaihe: Tutustutaan tieteessä, taiteessa ja ihmisten uskomuksissa tapahtuneisiin muutoksiin.

**S5** Suomi osana Ruotsia: Tarkastellaan kehitystä Suomessa 1600- ja 1700-luvuilla.

# MENNYT

## Historian opetuksen tavoitteet

Historian oppikirjan tarkoitus on innostaa oppilaita historian opiskeluun ja virittää heidät historian tutkimiseen. **T1** Mennyt-sarjan oppilaan kirjan aiheet on valittu huolella siten, että oppilaille jää aikaa syventyä käsiteltäviin asioihin. Sen sijaan, että oppikirjassa kahlattaisiin historiatapahtumat runsaslukuisena katselmuksena, kirjassa **keskitytään vain tarkkaan valittuihin historian ilmiöihin**. Rajaukset on tehty vuoden 2016 opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Oppilaille tämä tarkoittaa paneutumista perusteellisesti vain muutamaan historian ajanjaksoon kussakin oppikirjan niteessä. Ratkaisu mahdollistaa kirjaan sisällytettyjen yksilötarinoiden runsaslukuisuuden, joiden tarkoitus on innostaa oppilaita eläytymään entisajan ihmisten asemaan. **Piirroskuvituksella pyritään saamaan historia ilmentymään elämänmakuisena ja mielikuvitusta virittävänä**. Oppikirjoissa usein käytetyt valokuvat on tarkoituksella jätetty pois, koska ne kuvaavat menneisyyttä nykyisyyden ehdoilla.

Oppilaan kirja jakautuu kolmeen niteeseen. Ilmiöiden tarkastelu kohdistuu historiallisiin muutoksiin ja jatkuvuuden hahmottamiseen, joiden ymmärtäminen kuuluu historian taitoihin. **T7 / T8** Historiasta välitetään näin kuvaa vanhojen ja kuolleiden asioiden sijasta tähän päivään edelleen vaikuttavina asioina. Tekstit johdattavat oppilaat tunnistamaan erilaisia syitä ja seurauksia historian tapahtumille sekä esittämään näkemyksiään muutoksen syistä. **T6 / T9** Menneisyyden ihmisen toiminnan tarkastelu auttaa oppilaita ymmärtämään nykyisyyteen johtanutta kehitystä. Samalla se virittää heitä pohtimaan tulevaisuuden valintoja.

Oppilaita ohjataan asettumaan entisajan ihmisen asemaan, jotta he voisivat ymmärtää ihmisten toiminnan takana olevia motiiveja. **T5** Historian tapahtumat ovat tarkoittaneet eri asioita eri ihmisille. Historian moniperspektiivinen luonne näkyy Mennyt-kirjassa runsaina **eläytyvien kertomusten muodossa esitettyinä henkilötarinoina**. Niiden avulla oppilaat johdatetaan tarkastelemaan historian ilmiöitä erilaisten ihmisten näkökulmasta. **T11**





# MENNUT

**Mennyt-sarjan taitojen vihko** on oppilaan tehtävävihko, jonka avulla vahvistetaan oppilaiden historian taitoja ja heidän ymmärrystään historiasta. Tehtävät toimivat oppilaan kirjan tekstien täydentäjänä ja olennaisena osana historian prosessien hallinnan opiskelua. Historiaopetuksen tehtävä on kannustaa oppilaita omaksumaan vastuullisen kansalaisuuden periaatteet. Tämä edellyttää opetukselta tiedon kriittiseen käsittelyyn perehdyttämistä. Oppilaat voivat suhtautua tietoon kriittisesti vain, jos he tietävät mistä tieto on peräisin. Siksi historian opetuksessa paneudutaan heti alusta lähtien lähteiden tulkintaan. **T2** Mennyt-sarjan taitojen vihkon tehtävät johdattavatkin oppilaat ymmärtämään historia-tiedon tulkinnallisuutta ja harjoittelemaan omien tulkintojen tekemistä. **T3**

Taitojen vihkon tehtäviä on syytä käyttää oppilaiden taitotason mukaisesti. Tätä varten vihkon **dokumenttitehtävät on pääsääntöisesti laadittu siten, että opettaja voi niiden avulla harjoittaa eriyttämistä**. Taitojen vihkoon on sisällytetty oppilaille ohjeet dokumenttitehtävissä etenemiseen. Näin oppilaisiin juurtuu historiantutkijan tapa tarkastella lähteitä ja esittää niistä omia tulkintoja. Menneisyyden lähteistä tulkintojen tekemisellä on heijastusvaikutuksia kriittiseksi kansalaiseksi kasvamiseen. **T10** Taitojen vihkon avulla syvennyttään myös käsitteisiin, joiden hallinta on edellytys historian ilmiön ymmärtämiselle. **T4**

Historiaa opiskellaan, jotta oppilaat ymmärtäisivät mistä historiatieto on peräisin ja miten sitä käytetään. Opiskelu kohdistuu niin sanottuihin historian taitoihin. **Opettajan kirja avaa konkreettisesti mitä nämä historian taidot ovat ja opastaa toteuttamaan oppilaille niitä kehitäviä harjoituksia**. Siinä missä oppilaan taitojen vihkon tehtävät sopivat etupäässä yksilölliseen työskentelyyn, opettajan kirjassa olevien tehtävien tarkoitus on johdattaa toiminnalliseen ja ryhmämuotoiseen historian tutkimiseen.

Koska historian opetuksen tavoitteena on historian prosessien opiskelu, **arviointi kohdistuu sisältöjen muistamisen sijasta tiedon soveltamiseen ja historiallisen ajattelun kehittymiseen**. Taitojen vihkon kunkin pääluvun lopussa on esitetty tehtäviä, joilla tätä voidaan arvioida. Arvioinnin tueksi on myös taulukko, jonka avulla opettaja voi suhteuttaa taitojen vihkon tehtävät opetussuunnitelman perusteissa esitettyihin arviointikriteereihin.



# MENNYT



## Historian opetuksen tavoitteet opetussuunnitelman perusteissa 2014

Opetuksen tavoitteet	Tavoitteisiin liittyvät sisältöalueet
Merkitys, arvot ja asenteet	
T1 ohjata oppilasta kiinnostumaan historiasta tiedonalana ja identiteettiä rakentavana oppiaineena	S1-S5
Tiedon hankkiminen menneisyydestä	
T2 johdattaa oppilasta tunnistamaan erilaisia historian lähteitä	S1-S5
T3 ohjata oppilasta havaitsemaan historia-tiedon tulkinnallisuuden	S1-S5
Historian ilmiöiden ymmärtäminen	
T4 auttaa oppilasta hahmottamaan erilaisia tapoja jakaa historia aikakausiin sekä käyttämään niihin liittyviä historiallisia käsitteitä	S1-S5
T5 ohjata oppilasta ymmärtämään ihmisen toiminnan motiiveja	S1-S5
T6 johdattaa oppilasta hahmottamaan erilaisia syitä ja seurauksia historian tapahtumille ja ilmiöille	S1-S5
T7 auttaa oppilasta tunnistamaan muutoksia oman perheen tai yhteisön historiassa sekä ymmärtämään, miten samat muutokset ovat voineet tarkoittaa eri asioita eri ihmisille	S1-S5
T8 harjaannuttaa oppilasta hahmottamaan jatkuvuuksia historiassa	S1-S5
Historiallisen tiedon käyttäminen	
T9 ohjata oppilasta esittämään muutoksille syitä	S1-S5
T10 ohjata oppilasta selittämään, miten tulkinnat saattavat muuttua uusien lähteiden tai tarkastelutapojen myötä	S1-S5
T11 ohjata oppilasta selittämään ihmisen toimintaa	S1-S5